

Taalsteun in onderwijs en evaluatie

Van Nederlands als struikelblok naar functioneel meertalige praktijken

Conferentie Taalsteun in het Vakonderwijs

12 mei 2021

Maaïke Hajer & Jantien Smit

Lectoraat Meertaligheid en Onderwijs, Hogeschool Utrecht

Inhoud

Waar staan we?

- Taalsteun in historisch perspectief
- Scaffolding scherpt de blik op taalsteun

Nieuwe perspectieven:

- Meertaligheid benutten bij het bieden van taalsteun
- Taalsteun en (meertalige) evaluatie

Taalsteun in historisch perspectief

1996

2004

2009

2014

2020

1996:

Taalsteun, vooral vanuit het vak Nederlands

- Schooltaalwoorden
- Vakteksten begrijpen en analyseren
- Vragen bij teksten begrijpen, antwoorden formuleren
- Mondelinge vaardigheden

2004: Taalsteun binnen alle vakken

Context – Interactie - Taalsteun

Taalsteun: bij teksten en opdrachten, gerichte steun bij het leren begrijpen en produceren van nieuwe taal

Via leesstrategieën, actief werken met denkrelaties via o.a. sleutelschema's, schrijfkaders

2021 Taalsteun – ontwikkeling:

Van focus op lezen in vakken en moeilijke woorden
naar brede schooltaalontwikkeling en specifieke vaktaal

Van ad hoc talige struikelblokken omzeilen
naar zelfstandig school- en vaktaal leren hanteren

Van generieke strategieën
naar contextgebonden inzet, passend bij het lesdoel

Van losse taalsteun bij afzonderlijke activiteiten
naar integratie in een samenhangend lesontwerp

Voorbeelden – uit het project Inclusief Natuur- en Techniekonderwijs

- Meertalige leerlingen krijgen minder goed toegang tot benodigde vakspecifieke taal
- Hoe kunnen leerkrachten alle leerlingen bij N&T-lesactiviteiten betrekken? → **inclusieve strategieën**
- Ontwerpgericht onderzoek: 3 lessenreeksen, 21 leraren

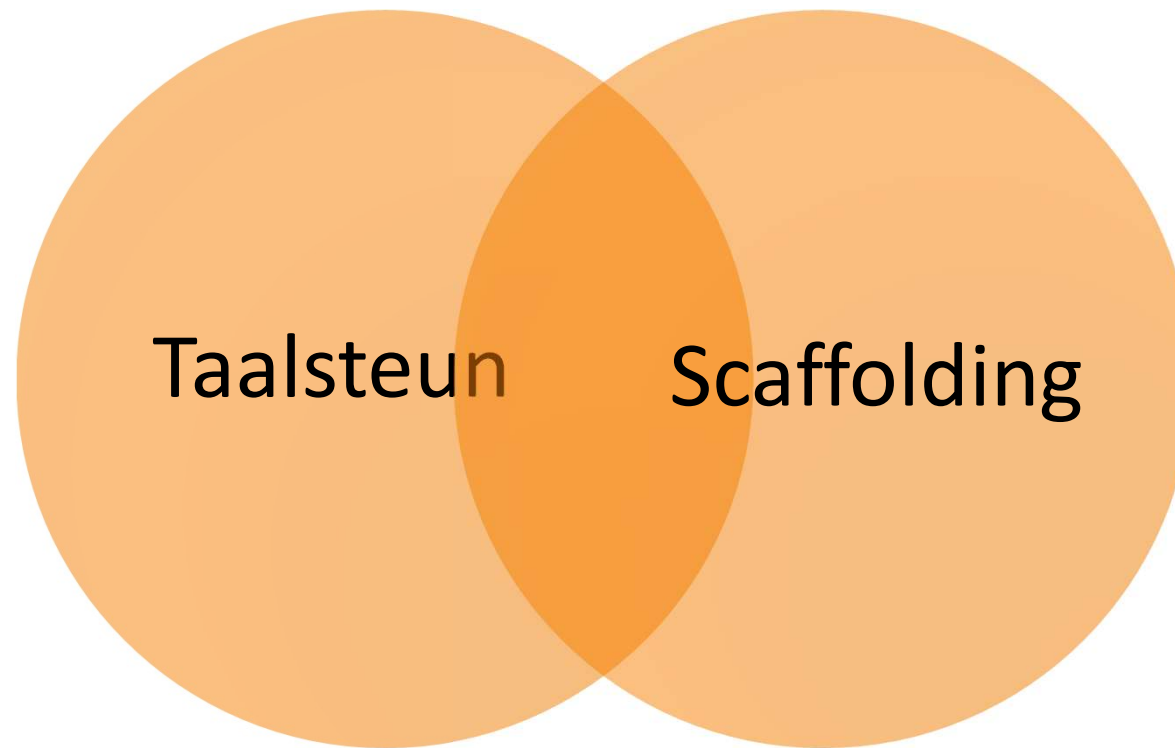
Voorbeeldactiviteiten

Activiteit
Gesprekken over planten en hun onderdelen
Filmpje over ontkieming bekijken en bespreken
Tekst lezen over ontkieming
Experiment opzetten en uitvoeren over ontkieming van een boon
Rapport schrijven over het experiment in tweetallen

Voorwaardelijk: heldere taaldoelen

	Dagelijkse woorden en formuleringen (DAT)	Schooltaal en vaktaal (CAT)
Natuurwetenschappelijke concepten	Suiker maken Delen van een plant Klein plantje Aarde, grond	Fotosynthese Wortel, stengel, zaadhuid Spruit Bodem
Proceswoorden	Wordt, verandert in Bringen Regen Het droogt op Het wordt weer water Bekijken Alweer, nog eens	Transformeert Transporteren Neerslag Verdampen Condensvorming Observeren Cyclus

Sociaal-culturele theorie

Vygotsky (1896-1934): o.a. Thought and language (1986); Mind in Society (1978)

Vernieuwende ideeën:

- Sociale interactie cruciaal bij leren en ontwikkeling
- *More knowledgeable other* & zone van naaste ontwikkeling (ZPD)
- Taal als *mediating tool*

Scaffolding als vorm van taalsteun

Scaffolding van taal

Talige ondersteuning die leerlingen helpt bij het verwerven van taalvaardigheid die bijdraagt aan het zelfstandig denken en communiceren in schoolse vakken

(naar Gibbons, 2002, 2009)

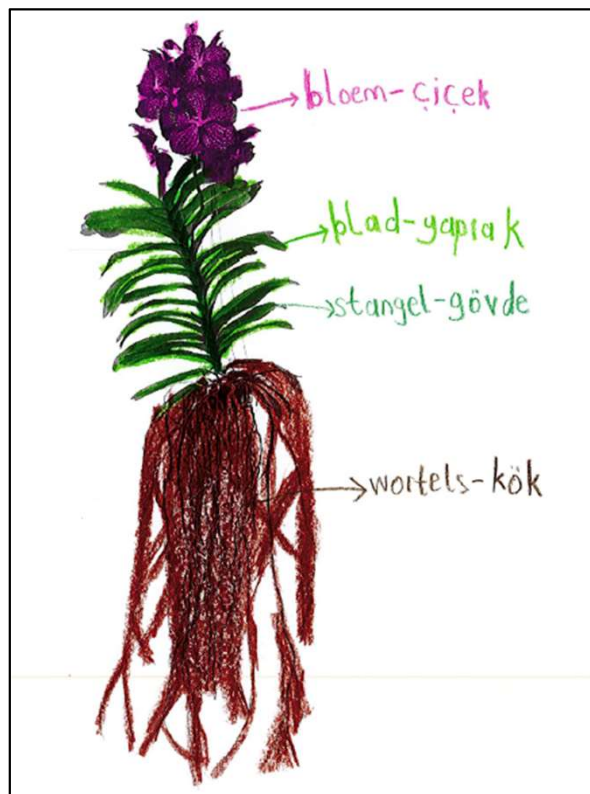
Drie kenmerken:

- Diagnose
- Adaptief (aangepast aan taalniveau leerling)
- Overdracht naar (talige) zelfstandigheid

(Smit, Van Eerde, & Bakker, 2013)

De taal van Natuur & Techniek: woorden en denkstappen

Denkstappen

(Smit, Gijsel, & Bakker, 2020)

Interactieve scaffolding (1)

Naar: Smit, Van Eerde, & Bakker, 2013

- ☐ Herformuleren van leerlinguitingen (gesproken of geschreven)
 - ☐ Verwijzen naar of herinneren aan de benodigde denkstappen
 - ☐ Verwijzen naar of herinneren aan specifieke woorden en formuleringen
-

Interactieve scaffolding (2)

- ☐ Vragen om gesproken of geschreven taal te verbeteren
- ☐ Correcte, voorbeeldmatige taaluitingen van leerlingen herhalen, of de kwaliteit benoemen
- ☐ Leerlingen vragen of aanmoedigen om zelfstandig de talige denkstappen te verwoorden

Leerling8	Uhm de zon, de plant heeft zonlicht nodig om te groeien. Uhm en energie te krijgen.
Hanna	Oh mooi! Mooi gezegd.
Leerling8	En, ja.
Hanna	Ja. Dus de plant heeft zonlicht nodig. Om energie te krijgen. Ja. Hé, en maakt het voor planten nog uit of het warm of koud is? Maakt het uit of het warm of koud is? Leerling12?
Leerling12	Ja. Want sommige planten, net zoals tomaten, moeten het een beetje warmer dan de temperatuur buiten zijn. Net zoals hoe de tomaten moet groeien, moeten meer dan 15 graden.
Hanna	Oh en jij gebruikt een heel mooi woord. De temperatuur. Hoe warm of hoe koud het is.

Geplande scaffolding

Talige ondersteuning die bewust is opgenomen in de lesactiviteiten of in het lesmateriaal zelf.

Geplande scaffolding - voorbeelden

Kopje	Hulpwoorden/zinnen/tekens	Inhoud
Materialen	Nummeren of streepjes gebruiken	Wat je erbij nodig had
Vraag en hypothese	We wilden weten... We dachten dat...	Wat je wilde weten
Procedure	Ten eerste, daarna, tenslotte	Wat je allemaal hebt gedaan
Resultaten	We vonden/zagen dat..., nu weten we dat....	Wat je hebt gezien of gemerkt
Conclusie	Onze conclusie is dat....	Wat het antwoord is op je vraag
Discussie	Dit betekent dat..., we denken nu.... , we zouden nog moeten onderzoeken	Waarover je nog twijfelt, wat je nog verder moet onderzoeken

Namen: Azra, Kaden, Olivia

Planning van het experiment

Onderzoeksvraag
Onze onderzoeksvraag is: kan een plant omhoog groeien zonder water?

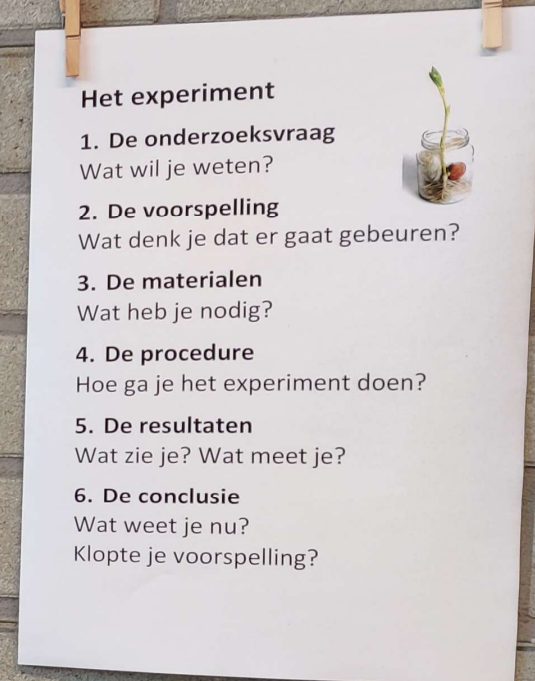
De voorspelling
Wij voorspellen dat... een plant kan niet omhoog groeien zonder water.

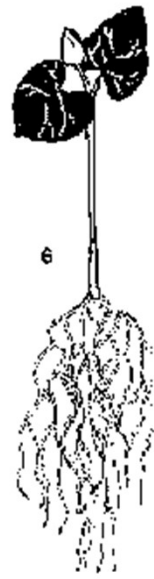
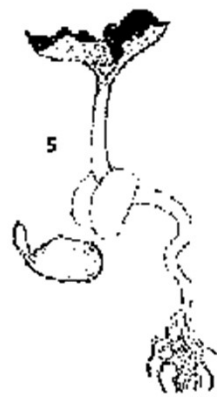
Dat denken wij omdat... wij denken dat de plant kan niet groeien om dat het is te droog.

Materialen
Deze materialen hebben we nodig voor ons experiment:
- twee potten
- water
- keukenpapier
- licht
- bonen

Procedure
Wij gaan het experiment in de volgende stappen uitvoeren:

1. Eerst doe wij keukenpapier
2. Dan wij doe in een pot water
3. Daarna wij doen de Bonen in de pot
4. en dan 4 weken wachten

Zaden kan rusten
voordat ze gaan
groeien. als de temperatuur
goed is en de lucht goed is
dan gaan het groeien

Meertaligheid benutten: een nieuw perspectief op taalsteun

Herkent u (een van) deze situaties?

Een student of leerling met een Turkse achtergrond zegt weinig en haalt lagere resultaten dan u denkt dat hij zou kunnen halen.

In het onderwijs merken leraren dat naarmate de leerstof moeilijker wordt, meertalige leerlingen minder goed kunnen meekomen.

U hebt een nieuwkomer in de klas/groep en weet niet goed hoe u haar adequaat kunt ondersteunen in het onderwijs-leerproces.

Meertaligheid: enkele geografische feiten

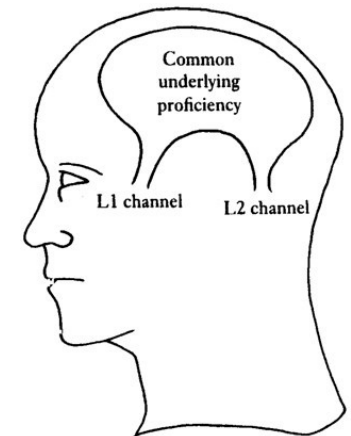
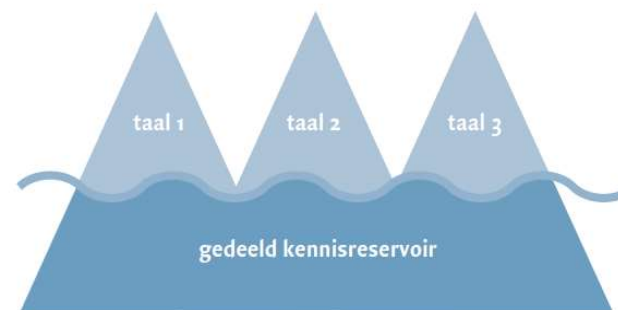
- Meer dan de helft van de wereldbevolking is meertalig
- Nederland telt 2,5 miljoen inwoners die zijn opgegroeid met één of meerdere talen naast het Nederlands
- CBS: het aantal inwoners met een buitenlandse afkomst zal sterk toenemen

Wat is meertaligheid?

Individueen zijn meertalig als ze de competentie hebben om **meer dan één taal [of taalvariëteiten] te begrijpen en produceren**, of als zij van **meerdere talen [of taalvariëteiten] regelmatig gebruikmaken**. (Van den Branden, 2010, p. 170)

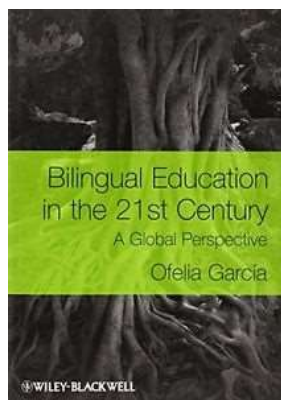
- Talen zijn tegelijkertijd actief in de hersenen.
- Talen worden natuurlijkerwijs vermengd.
- Talen hebben invloed op elkaar.

Enkele misverstanden over meertaligheid in het onderwijs

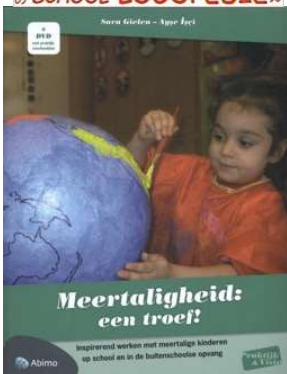
- Meertaligheid is een probleem
- Moedertalen hebben een slechte invloed op het leren van Nederlands
- Talen door elkaar heen gebruiken is nadelig voor taal- en cognitieve ontwikkeling
- Als je de thuistaal van leerlingen zelf niet spreekt, kun je die ook niet gebruiken in de klas
- In meertalige klassen moet je het Nederlands versimpelen

Zie o.a. Delarue (2018) en Duarte (2020)

Wat laat onderzoek zien?

- Veel leraren zijn tegen het gebruik van moedertalen in de klas, of laten handelingsverlegenheid zien t.a.v. het gebruik ervan
- Verbieden van moedertaal in de klas doet geen recht aan meertalige identiteit leerling
- Schaamte voor moedertaal kan taalverwerving en kennisontwikkeling in andere vakken afremmen
- Gebruik en kennis van andere talen kunnen juist helpen bij het leren van Nederlands én het leren in andere vakken

Wat betekent dit voor taalgericht vakonderwijs?

Is taalsteun (alleen) gericht op het Nederlands?

Kan taalsteun ook meertalig van aard zijn?

Meertalige taalsteun bij het thema plantengroei

Van Norden, S., Hajer, M., & Smit, J. (2020). Iedereen kan meedoen in de natuur- en techniekles: Een internationaal onderzoek naar inclusief, taalgericht natuur- en techniekonderwijs. *Tijdschrift Taal*, 10(16), 20-23.

Vorbereiding

- De leerlingen krijgen de opdracht om hun ouders of een ander familielid (in de thuistaal) te bevragen over een plant die hier niet groeit, maar wel in het thuisland.
- Ouders van meertalige leerlingen kunnen betrokken zijn bij het realiseren van een woordenlijst met kernbegrippen – in twee of meerdere talen.
- Pre-teaching door ouders/ondersteuners in de thuishalen.

Lesactiviteiten

- Stimuleer leerlingen met dezelfde thuistaal om in hun eigen taal te overleggen tijdens het voorbereiden of uitvoeren van een proefje.
- Laat leerlingen zelf zoeken naar informatie over planten in hun thuistaal; zie bijv. <http://www.yardimcikaynaklar.com/bitkilerde-buyume-ve-gelisme-surecleri-nelerdir/>
- Laat een tekst over de groei van planten lezen in de moedertaal (bijvoorbeeld Arabisch of Turks).

: تتحول البذور إلى نبات جديد ، يشبه النبات الذي صنع البذور. وتتكون البذور من جنين ومخزن أغذية وغالف البذور. يصبح الجنين هو النبات الجديد ، ويتم حمايته داخل قشرة البذور. يحتوي مخزن المواد الغذائية على (السكر)النشاء. يستخدم الجنين مخزن الطعام لتشكيل الجذر والساق. العديد من البذور يمكن أن تترتاح لوقت طويل قبل أن تنبت. عندما تكون درجة الحرارة مناسبة وتكون كمية الهواء في التربة مناسبة، فإن الماء يدخل من خالل غالف البذور. ثم يبدأ النبات. ينمو الجذر وينمو. الجذع لأعلى و تدعى النبتة الجديدة برعم

TOWA

Plant
草植

Stigbygel

Trumhinna

Vi kan språk härifrån

England, Finland, Serbien, Italien, Lettland, Tyskland, Frankrike, Marocko, Irak, Ryssland, Albanien, Iran, Makedonien, Kroatien, Färöarna, Syrien, Rumänien, Ungern

Snäcka

nervcell

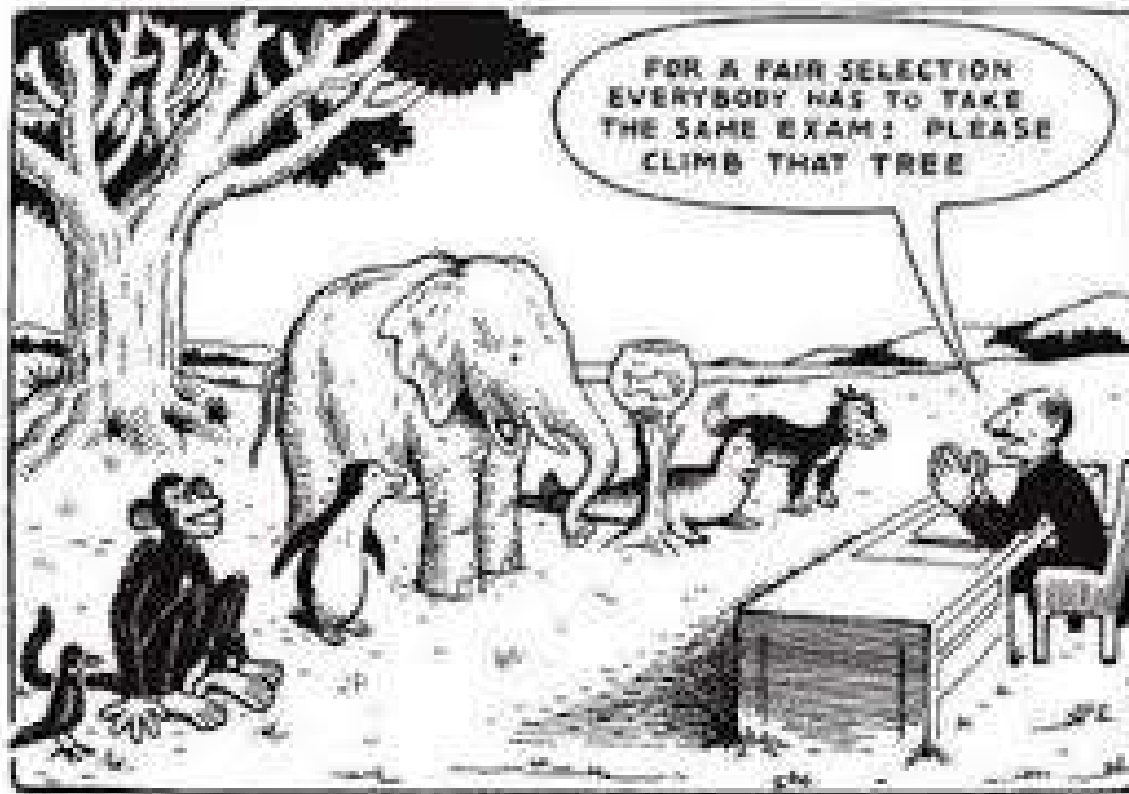
dB Decibel

Meertaligheid als taalsteun in interactie

Spreker	Transcriptie	Nederlands vertaald uit het Turks
Leraar	Oké, waar een zaadje kan groeien onder de grond. Is dat de opdracht?	
Leerling 2	We gaan kijken waar uhm... Hoe het... Waar het beter is dat ie snel kan groeien waar zon is en geen schaduw is.	
Leraar	Ja, oké. En welk experiment... Denk even dan na als je denkt aan het klaslokaal en misschien ook aan het schoolgebouw. Waar zouden jullie dan dat kunnen uitvoeren? Dat wat je net vertelde, jullie onderzoeksvraag.	
Leerling 2	Onder de grond.	
Leerling 1	Bahcede	In de tuin.
Leraar	Probeer het in jullie eigen taal. Daarin mogen jullie overleggen. Kom ik zo bij jullie terug.	

Leraar	Oké, kun jij het eerst even in het Turks voorlezen?	
Leerling 2	Yer altinda bahcede ekmeniz gerekiyor. Su vermeniz gerekiyor, gunesin oldugu yerde.	Je moet het onder de grond in de tuin planten. Je moet water geven, op een zonnige plek.
Leraar	Goed zo, keurig! Uhm, zou iemand het voor mij kunnen vertalen? Want het is wel heel goed voorgelezen denk ik. Het klonk heel goed. Maar ik snap natuurlijk niet wat je gezegd hebt. Mag (leerling 3) dat doen?	
Leerling 2	[Geeft papier aan leerling 3]	
Leraar	Vertaal eens voor mij (leerling 3), wat staat er?	
Leerling 3	Kun je het nog een keer voorlezen?	
Leerling 3	[Houdt het papier met de zin omhoog voor leerling 2]	
Leraar	Oh ja, hij vertelde net...	
Leerling 2	Yer altinda bahcede ekmeniz gerekiyor. Su vermeniz gerekiyor, gunesin oldugu yerde.	Je moet het onder de grond in de tuin planten. Je moet water geven, op een zonnige plek.
Leerling 3	Dat uhm het zaadje onder de grond gaat en dan moet je water erop doen en ook zon erbij krijgen. Of binnen of buiten.	

Een tweede perspectief: taalsteun doortrekken naar evaluatie van meertalige leerlingen

Ongelijkheid in onderwijs en beoordeling

- Meertalige leerlingen (ihb nieuwkomers) presteren onder hun niveau
 - Onderwijsachterstanden
 - Overmatige uitstroom naar lage(re) niveaus in vervolgonderwijs
- Eentalige norm in het nadeel van meertaligen
 - Nederlandse taal is nog in ontwikkeling
 - Invalide toetsresultaten
 - Toename kansenongelijkheid

Breed evalueren in meertalige klassen

- Met oog voor (talige) **verschillen**
- Gericht op het **potentieel** van de leerling
- Meer **formatief** dan summatief: leerlingen verder helpen
- Met inbreng van **leerlingen en ouders**
- Uitgaand van een **meertalige norm** in plaats van een eentalige norm: steun door inzet van de thuistaal mag!

Lectoraat Meertaligheid en Onderwijs

- Multi-STEM-project: inzet van meertalige strategieën bij rekenen en Natuur & Techniek
- Multi-Assessment-project: functioneel meertalig toetsen

Benutten van **meertaligheid als vorm van taalsteun** zal bijdragen aan **inclusie** en **kansengelijkheid** in het onderwijs.

Conclusie

Hoe doen we recht aan de superdiverse onderwijspraktijk in taalgericht vakonderwijs?

-> niet zozeer uitgaan van “taalachterstanden” (Nederlands als struikelblok), maar toewerken naar **functioneel meertalige praktijken**.

Dank voor uw aandacht!

Meer weten?

- Vraag naar NRO/NORDFORSKproject Inclusief Natuur- en Techniekonderwijs
- Volg SPRONG Meertaligheid, een consortium dat aan Inclusief Onderwijs in Meertalige Contexten werkt
- www.taalgerichtvakonderwijs.nl

Via lectoraatmeertaligheid@hu.nl / Maaïke.Hajer@hu.nl
Jantien.Smit@hu.nl

Verwijzingen

- Dijk, G. Van (2018), Het opleiden van taalbewuste leraren natuurkunde, scheikunde en techniek – een ontwerpgericht onderzoek (Educating language sensitive teachers in physics, chemistry and technology: a designbased study) PhD Thesis, Utrecht University
- Gibbons, P. (2009). English learners, academic literacy, and thinking: learning in the challenge zone. Portsmouth: Heinemann.
- Hajer, M., T. Meestringa (2020) Handboek Taalgericht Vakonderwijs. Vierde, herziene editie. Bussum: Coutinho.
- Hajer, M. (2018) Teaching content through Dutch as a second language: how language oriented content teaching unfolded in mainstream secondary education. Dutch Journal for Applied Linguistics 7:2, 246-263
- Hajer, M., & Mearns, T. (2020). Taalbeleid, CLIL en tweetalig onderwijs: Over de grenzen van de vakles. In S. Dönszelmann, C. van Beuningen, A. Kaal & R. De Graaff (Reds.), Handboek Vreemdetalendidactiek (pp. 167–180). Bussum: Coutinho.
- Smit, J. (2013). Scaffolding language in multilingual mathematics classrooms (doctoral dissertation), Utrecht: Utrecht University.
- Diverse wetenschappelijke artikelen en sets met praktische opleidingsmaterialen vanuit het Inclusive Science Education/Nordforskproject verwacht in herfst 2021